

พอช. พลังองค์กรชุมชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการดำเนินงาน

ประจำปี 2564

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
Community Organizations Development Institute
(public organization)

“องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก
พื้นที่เป็นตัวตั้ง
ในการพัฒนา
ชุมชนท้องถิ่น”

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ ปอช. เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบใหม่ จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2543 โดยการรวมสองหน่วยงาน คือ สำนักงานกองทุนพัฒนาชนบท และ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ปอช. เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2543

องค์การมหาชน เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบพิเศษที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการสาธารณะ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 การจัดตั้งองค์การมหาชนแต่ละองค์กร รัฐบาลจะตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีกระทรวงนั้นๆ มีคณะกรรมการเป็นกลไกการบริหารที่กำกับเชิงนโยบายและทิศทางขององค์กร โดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

วัตถุประสงค์

- 1 สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ บนหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม
- 2 สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน
- 3 สนับสนุนและให้การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนการประสานสนับสนุน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือดังกล่าวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
- 4 ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความร่วมมือขององค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

วิสัยทัศน์ 2579 ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเต็มพื้นที่ประเทศไทย

หลักคิดสำคัญ องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก และพื้นที่เป็นตัวตั้งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

แผนปฏิบัติการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2563 – 2565

วิสัยทัศน์	วิสัยทัศน์ระยะ 20 ปี (พ.ศ 2560 – 2579) “ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเต็มพื้นที่ประเทศไทย”		วิสัยทัศน์ระยะ 5 ปี (พ.ศ 2560 – 2564) “ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสู่การจัดการตนเอง”	
พันธกิจ	<ol style="list-style-type: none"> สนับสนุนและให้การช่วยเหลือแก่ องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของ สมาชิกในชุมชน ทั้งในเมืองและชนบท 	<ol style="list-style-type: none"> สนับสนุนและให้การช่วยเหลือ ทางการเงินแก่องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> สนับสนุนและให้การช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชนและ เครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนประสานงานการสนับสนุน และการให้การช่วยเหลือดังกล่าว จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 	<ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมสนับสนุนและ สร้างความร่วมมือองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ
ประเด็น การพัฒนา	องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น			
กลยุทธ์และ แนวทางการพัฒนา	<ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนา ไปสู่การจัดการตนเอง 	<ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาศักยภาพคน ในชบวนองค์กรชุมชนและองค์กรชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> การจัดระบบความสัมพันธ์ ของชุมชนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้อง สู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย 	<ol style="list-style-type: none"> การพัฒนากระบวน บริหารจัดการองค์กร
	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ ดันแบบ การพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ ฐานราก การจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม การสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา ชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินในเมืองและชนบท 	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีคุณภาพ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในชุมชน การยกระดับคุณภาพขององค์กรชุมชน และชบวนองค์กรชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาภาคีความร่วมมือ การสร้างพื้นที่บูรณาการความร่วมมือ การเชื่อมโยงแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สู่ยุทธศาสตร์จังหวัด 	<ul style="list-style-type: none"> การยกระดับการใช้ข้อมูลสารสนเทศสู่ องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการองค์กรสู่ธรรมาภิบาล การบริหารการเงินและสินเชื่อที่มี ประสิทธิภาพ การบริหารและพัฒนาศักยภาพบุคลากร

การเชื่อมโยงกับแผน นโยบายระดับชาติและนานาชาติ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไร้ความยากจน (SDG 1 : No poverty) 2. ไร้ความอดอยาก (SDG 2 : Zero hunger) 3. การมีงานทำและการพัฒนาเศรษฐกิจ (SDG 8 : Decent work and economic growth) 4. ลดความเหลื่อมล้ำ (SDG 10 : Reducing inequality) 5. เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (SDG 11 : Sustainable cities and communities) 6. การพัฒนาแบบทุกภาคส่วนร่วมร่วมนกัน (SDG 17 : Partnership for the goals)
ยุทธศาสตร์ชาติ	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเท่าเทียมกันทางสังคม</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p>
แผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ	<p>ประเด็นที่ 15 พลังทางสังคม : เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเอง</p> <p>ประเด็นที่ 16 เศรษฐกิจฐานราก : ส่งเสริมและพัฒนาภาคีและโครงสร้าง ดูดซับมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน</p> <p>ประเด็นที่ 17 ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม : ระดมพลังความร่วมมือ สร้างโอกาสและการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน</p>
แผนปฏิรูปประเทศไทย	<ol style="list-style-type: none"> 1. แผนปฏิรูปด้านสังคม : ระบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง 2. แผนปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ : การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างความมั่นคงด้านที่ดินให้กับประชาชน 3. แผนปฏิรูปด้านการเมือง : กลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี/การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน/การกระจายอำนาจ การปกครองส่วนท้องถิ่น และ การจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม
แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12	<p>ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม</p> <p>ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์</p>
แผนยุทธศาสตร์กระทรวง การพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์	<p>ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมบนพื้นฐานแห่งความพอเพียง</p> <p>ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ผนึกกำลังทางสังคมเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม</p>

แนวทางสำคัญในการสนับสนุนการทำงานขององค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยมีหลักการทำงานสำคัญคือ การพัฒนาโดยชุมชน เป็นแกนหลัก (Community-Driven Development) มีแนวทางการทำงานร่วมในทุกโครงการ/กิจกรรม ดังนี้

- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลัก (Key actors) ในการวางแผนและดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชน ภายใต้การสนับสนุนและร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานกลาง
- สนับสนุนให้ชาวบ้านชุมชนเจ้าของปัญหา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและวางแผนการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง (Demand driven) ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่รอแต่การสนับสนุนจากภายนอก หรือรอทำตามแผนของหน่วยงาน (Supply driven)
- สนับสนุนการวางแผนพัฒนา ที่มีพื้นที่เป้าหมายในแต่ละเรื่อง ให้เต็มพื้นที่ทั่วประเทศ (Nationwide development process) ไม่ใช่ดำเนินการเฉพาะพื้นที่นำร่อง โดยชุมชน ประชาสังคม และท้องถิ่น เห็นภาพรวมของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา
- กิจกรรมและโครงการต่างๆ คือ “เครื่องมือ” ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
- จัดสรรและกระจายงบประมาณให้องค์กรชุมชนบริหารจัดการด้วยตนเอง
- บทบาทของ พอช. มี 2 ระดับ คือ การจัดกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชน (Community organizing) ในรูปแบบต่างๆ โดยใช้โครงการต่างๆ เป็นเครื่องมือ และทำหน้าที่เชื่อมโยง ประสานงาน กับหน่วยงาน และรัฐบาล เพื่อพัฒนา นโยบาย ที่สนับสนุนแผนพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น

นโยบายการพัฒนาองค์กรและชาวบ้านองค์กรชุมชน

1. การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมเชิงคุณภาพในประเด็นงานต่างๆ และพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองทั้งระดับชุมชน ตำบล/เมือง จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภูมิภาค
 - สนับสนุนการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ปฏิบัติการเป็นพื้นที่รูปธรรมเชิงคุณภาพ
 - สนับสนุนการพัฒนาแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเชื่อมโยงสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
2. การเชื่อมโยงและพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง : สนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ฐานรากบนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง
3. การเชื่อมโยงและขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงานภาคีพัฒนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับพื้นที่และระดับนโยบาย
 - พัฒนากลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย
 - ผนึกพลังเครือข่ายชาวบ้านองค์กรชุมชนในพื้นที่ เชื่อมโยงกลไกและชาวบ้านองค์กรชุมชนในทุกระดับ
4. การพัฒนาผู้นำองค์กรชุมชนและชาวบ้านองค์กรชุมชนเพื่อขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองร่วมกับหน่วยงานภาคี
 - สร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
 - ยกระดับคุณภาพองค์กรชุมชน ขบวนการองค์กรชุมชน และสภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยง และขับเคลื่อนงานในทุกระดับทุกพื้นที่อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงระหว่างขบวนการองค์กรชุมชนไทยและขบวนการองค์กรชุมชนในประเทศอาเซียน : เป็นการพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นภายในประเทศและระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน
6. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้วยการกระจายอำนาจไปยังภาคและชุมชน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มาสนับสนุนการทำงานในทุกระบบ โดยพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการองค์กรและการสนับสนุนการพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชนให้มีความคล่องตัว รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐาน
7. การส่งเสริมการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาลของ พอช. และขบวนการองค์กรชุมชน : มุ่งเน้นการวางรากฐานการพัฒนาให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว ทั้งในส่วนขององค์กร พอช. และขบวนการองค์กรชุมชนในทุกระดับ

กิจกรรมและโครงการพัฒนาขององค์กรชุมชน

พอช. ดำเนินงานตาม อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบัน ตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และตามนโยบายของรัฐบาล ในแต่ละช่วงเวลา โดยใช้กิจกรรมและโครงการพัฒนาต่างๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจหลัก ของสถาบัน มีกิจกรรมและโครงการสำคัญ ดังนี้

1. สวัสดิการชุมชน : สวัสดิการชุมชนสร้างโอกาสและความเสมอภาค เพื่อสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

เริ่มดำเนินการในปี 2548 สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับเมือง/ตำบล สมาชิกสมทบ เงินเข้ากองทุน (ส่วนใหญ่วันละ 1 บาท) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลส่วนกลางสมทบเพิ่มเติม สมาชิกเลือกคณะกรรมการมาทำหน้าที่บริหารกองทุน กองทุนจะจัดสวัสดิการให้สมาชิก เช่น เด็กแรกเกิด เจ็บป่วย เสียชีวิต ช่วยเหลือผู้ประสบภัย กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ฯลฯ ปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการประเภทต่างๆ ตามความต้องการของสมาชิก ไม่น้อยกว่า 15 ประเภท ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีการผลิตและแจกจ่ายหน้ากากผ้า เจลแอลกอฮอล์ ข้าวสารอาหารแห้ง อาหารกล่อง ปัจจุบัน (2564) มีกองทุนสวัสดิการชุมชน 6,069 กองทุน เงินทุนคงเหลือ 20,046.79 ล้านบาท มีสมาชิกทั้งหมด 6.58 ล้านคน จาก 67,091 หมู่บ้าน เงินทุนคงเหลือนี้เป็นเงินจากสมาชิก 69% ที่เหลือเป็นเงินสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกองทุนในการให้บริการสมาชิก เครือข่ายสวัสดิการชุมชนได้ผลักดันให้รัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นจัดงบประมาณสมทบกองทุน โดยเสนอรัฐบาลส่วนกลางสนับสนุนในอัตรา 1 บาท/คน/วัน (ปีละ 365 บาท) รัฐบาลได้เริ่มสนับสนุนมาตั้งแต่ปี 2553 ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ในปีงบประมาณ 2564 มีการจัดสรรงบประมาณสมทบ ให้กองทุนสวัสดิการ จำนวน 1,062 กองทุน ครอบคลุมสมาชิก 802,946 คน เป็นจำนวนเงินรวม 277.44 ล้านบาท

ปี 2564 มีการติดตามประเมินคุณภาพกองทุน เพื่อกำหนดแผนการพัฒนา สามารถประเมินได้ 5,502 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 66.73 ของกองทุนทั้งหมด 6,069 กองทุน เป็นกองทุนคุณภาพดีมาก(A) 20.32% ระดับดี(B) 26.18% ระดับปานกลาง(C) 14.01% และคุณภาพระดับปรับปรุง(D) 29.66% และด้วยการผลักดันของเครือข่าย รัฐธรรมนูญปี 2560 (มาตรา 43) จึงได้กำหนดให้การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นสิทธิของชุมชนและบุคคล เนื่องจากจำนวนกองทุนสวัสดิการชุมชนมีมาก ทั้งจำนวนกองทุนและเงินทุนเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เครือข่ายสวัสดิการชุมชนจึงริเริ่มเสนอ พ.ร.บ.สวัสดิการสวัสดิการชุมชน มาตั้งแต่ปี 2559 โดยมีสาระสำคัญคือ การให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นนิติบุคคล ปัจจุบันอยู่ระหว่างการรับฟังความเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงถึงการเสนอ(ร่าง)ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการตั้งงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ได้รับการประกาศ วันที่ 12 มีนาคม 2563 ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลทั่วประเทศร่วมสมทบงบประมาณด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาโปรแกรมบริหารการเงิน และบัญชีกองทุนสวัสดิการชุมชน ร่วมลงนามสัญญาจ้างพัฒนาโปรแกรมบริหารการเงินและบัญชีกองทุนสวัสดิการชุมชน เกิดการพัฒนากระบวนการข้อมูลสมาชิก มีการวิเคราะห์ และวางแผนการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน พร้อมทั้งประเมินผลการดำเนินงาน โดยนำระบบเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม ในลักษณะ “หุ้นส่วนการพัฒนา”

2. เศรษฐกิจชุมชน : สร้างศักยภาพการทำธุรกิจขององค์กรชุมชน

พอช. สนับสนุนธุรกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ มาตั้งแต่ก่อตั้ง เช่น การแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือน การออมทรัพย์ และกิจกรรมเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวชุมชน การแปรรูป การตลาด เกษตรอินทรีย์ ในช่วงปี 2559-2564 ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจ กว่า 1,500 ตำบล

พอช. ได้ส่งเสริมการจัดทำแผนธุรกิจชุมชน (Community Business Model Canvas: CBMC) ตั้งแต่ปี 2561 ในปี 2564 เกิดแผนธุรกิจเพื่อชุมชน จำนวน 475 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 118.75 ของเป้าหมาย 400 ตำบล เป็นการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนในลักษณะแผนการดำเนินงาน ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีลักษณะธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการในพื้นที่ จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (1) กลุ่มการเกษตร ได้แก่ เกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดสารพิษ จำนวน 105 ตำบล (2) กลุ่มแปรรูป ตลาดชุมชน ร้านค้าชุมชน 319 ตำบล (3) กลุ่มการบริการ เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน 47 ตำบล (4) กลุ่มศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 ตำบล ส่วนใหญ่ร้อยละ 67 เป็นการจัดทำแผนธุรกิจชุมชนในด้านการตลาด ร้านค้าชุมชน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใน 319 ตำบล ส่งผลให้กลุ่ม/องค์กรชุมชนสามารถพัฒนาและจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชนระดับกลุ่ม นำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการของกลุ่ม และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่องค์กรชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่ และเชื่อมโยงส่งเสริม “ตลาดองค์กรชุมชนออนไลน์”

3. สภาพองค์กรชุมชน : เวทีกลางสร้างชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ดำเนินการตาม พ.ร.บ.สภาพองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กลุ่มองค์กรชุมชนที่สนใจจัดตั้ง สภาพองค์กรชุมชนระดับตำบล/เมือง ขึ้นมา ทำหน้าที่เสนอแนะนโยบายสาธารณะในระดับต่างๆ เชื่อมโยงและสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปะวัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ ตั้งแต่ปี 2551 - 2564 มีการจัดตั้งสภาพองค์กรชุมชนทั่วประเทศแล้วทั้งสิ้น 7,795 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ 99.62% ของพื้นที่องค์กรปกครองท้องถิ่นทั่วประเทศ มีองค์กรสมาชิก รวม 156,280 องค์กร มีคณะกรรมการสภา รวม 254,944 คน ใน 77 จังหวัด

ปี 2564 เกิดการพัฒนาคุณภาพสภาพองค์กรชุมชน จำนวน 1,852 ตำบล โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพหรือฟื้นฟู สภาพองค์กรชุมชน ในระดับ C ให้สามารถเป็นกลไกการสนับสนุนและขับเคลื่อนงานในพื้นที่ และมีการประเมินระดับ คุณภาพสภาพองค์กรชุมชนตำบล เป็นการวัดผลการดำเนินงานตามภารกิจฯ ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชุม ด้านผลการ ดำเนินงาน และด้านการรายงานผลและการสื่อสารสาธารณะ จากการประเมินระดับคุณภาพสภาพองค์กรชุมชนตำบล 7,061 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 90.58 ของสภาพองค์กรชุมชนทั่วประเทศ พบว่า มีคุณภาพ ระดับ A และ B รวม 3,767 ตำบล หรือ ร้อยละ 53.35 เพิ่มขึ้นจากปี 2563 จำนวน 1,046 ตำบล หรือร้อยละ 38.44

สภาพองค์กรชุมชนตำบลส่งเสริมให้สมาชิกพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในด้านต่างๆ รวม 12 ด้าน เช่น การเสนอปัญหาและ แนวทางการแก้ไขให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) นำไปประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยัง เกิดการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สภาเกษตรกร แห่งชาติ กองดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยใช้พื้นที่สภาพองค์กรชุมชนตำบลเป็นพื้นที่ต้นแบบในการควบคุม ก่อนปลดล็อกพืชกระท่อม เป็นต้น

การประชุมระดับชาติของสภาพองค์กรชุมชนตำบล ประจำปี 2564 เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2564 โดยในที่ประชุมมีมติรับรอง ข้อเสนอเชิงนโยบายปี 2564 ตามมาตรา 32 (2) และ (3) รวมจำนวน 9 ประเด็น รวมไปถึงการแก้ไขพระราชบัญญัติสภา องค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง

4. แผนพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่

พอช. ได้สนับสนุนให้เครือข่ายองค์กรชุมชนระดับตำบลและจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ มาตั้งแต่ปี 2559 รวมแล้วกว่า 2,900 ตำบล โดยเป็นแผนการพัฒนาตำบลในทุกมิติ ขับเคลื่อนโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนและประสานการทำงาน ขอกการสนับสนุนจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ในตำบล ในปี 2564 เกิดพื้นที่รูปธรรมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่การจัดการตนเอง 1,000 ตำบล จากการขยายผลการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ปฏิบัติการในช่วงปี 2561 - 2564 เกิดพื้นที่รูปธรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นรวม 2,728 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 34.86 ของพื้นที่ปฏิบัติการทั่วประเทศ ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงหน่วยงานในการขอรับการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการ แก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนท้องถิ่น เกิดการใช้งบประมาณของชุมชนและหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เกิดการปรับวิธีงบประมาณที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนตามแผนพัฒนาของชุมชน โดยเฉพาะในช่วงปี 2563 - 2564 ขบวนการองค์กรชุมชนในพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 ร่วมกับ หน่วยงานและภาคีพัฒนาในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งพาและจัดการตนเองได้อย่างเป็นระบบ

5. การพัฒนาคนของขบวนการองค์กรชุมชน

การพัฒนาคน หรือ การพัฒนาผู้นำของขบวนการองค์กรชุมชนเป็นกิจกรรมหลักของ พอช. ที่ดำเนินการในทุกโครงการ อย่างต่อเนื่อง เพราะการพัฒนาคนคือ ส่วนสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ในปี 2564 เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้นำและคนในขบวนการองค์กรชุมชน รวม 26,462 คน คิดเป็นร้อยละ 105.85 ของเป้าหมาย เป็นการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการการพัฒนาคนของขบวนการองค์กรชุมชน 3 ปี (พ.ศ.2563-2565) ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนของขบวนการองค์กรชุมชน เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นชุมชนแห่ง การเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อการจัดการตนเอง และสร้างชุมชน สังคมเข้มแข็ง” โดยมีความรู้และทักษะในการจัดทำแผน การแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แผนธุรกิจเพื่อชุมชนเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้ชุมชนได้รับ การสนับสนุนทรัพยากร/งบประมาณในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับปัญหา/ความต้องการของชุมชน และ มี ทักษะความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น

6. สินเชื่อเพื่อการพัฒนา : เพิ่มโอกาสให้คนจนมีบ้าน

การให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาเป็นกิจกรรมดั้งเดิมของ พอช. และตามอำนาจหน้าที่ในกฎหมายจัดตั้ง พอช. ในระยะแรก มีสินเชื่อหลายประเภท ดอกเบี้ยและระยะเวลาการส่งคืนแตกต่างกันไป ปัจจุบันสินเชื่อส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย ตามโครงการบ้านมั่นคง “สินเชื่อ” เป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ทำให้คนยากจนมีบ้านได้ เพราะกลุ่มเป้าหมายของโครงการบ้านมั่นคง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่สามารถกู้เงินจากธนาคารได้ เนื่องจากไม่มีรายได้ที่แน่นอน บางคนไม่มีบัญชีเงินฝากกับธนาคารเสียด้วยซ้ำ การสร้างบ้านตามโครงการบ้านมั่นคงรัฐบาลให้การสนับสนุนระบบสาธารณูปโภค และกระบวนการพัฒนา คิดเป็นประมาณร้อยละ 30 ของเงินลงทุนทั้งโครงการ อีกร้อยละ 70 เป็นการลงทุนของแต่ละครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่มาจากสินเชื่อของ พอช. ซึ่งคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 4 ต่อปี ระยะเวลาผ่อนส่งไม่เกิน 20 ปี เงินกู้สูงสุด 360,000 บาท (มูลค่าของบ้านและที่ดิน)

ตั้งแต่ก่อตั้ง พอช. ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2564 พอช. ให้สินเชื่อชุมชนไปแล้ว จำนวน 11,528.47 ล้านบาท 1,006 องค์กรชุมชน มีผู้รับประโยชน์ 409,234 ครัวเรือน ใน 6,385 ชุมชน เฉพาะปี 2564 มีการอนุมัติสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย จำนวน 30 องค์กร 97 ชุมชน 2,803 ครัวเรือน วงเงิน 865.86 ล้านบาท พอช. ให้สินเชื่อเฉพาะองค์กรชุมชน ไม่ได้ให้สินเชื่อรายบุคคลหรือครอบครัว เพื่อที่องค์กรชุมชนจะได้ไปพัฒนา ระบบการบริหารจัดการสินเชื่อของตนเองกับมวลหมู่สมาชิก จากการติดตามประเมินคุณภาพองค์กรผู้ใช้สินเชื่อ ในปี 2564 มีการจัดระดับความเข้มแข็งและมาตรการในการพัฒนาองค์กรผู้ใช้สินเชื่อได้เหมาะสมและสอดคล้องกับคุณภาพขององค์กรผู้ใช้สินเชื่อ จำนวน 448 องค์กร ซึ่งมีคุณภาพระดับ A และ B รวม 338 องค์กร หรือร้อยละ 75.45 เพิ่มขึ้นจากปี 2563 จำนวน 63 องค์กร หรือร้อยละ 22.91

มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรผู้ใช้สินเชื่อทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ภายใต้ความร่วมมือกับกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (สำนักมาตรฐานการบัญชีและการสอบบัญชี) และกรมส่งเสริมสหกรณ์ มีการสร้างแรงจูงใจให้กับองค์กรผู้ใช้สินเชื่อที่มีการบริหารจัดการที่ดี โดยการมอบรางวัลให้กับองค์กรผู้ใช้สินเชื่อ 393 องค์กร วงเงินรวม 7,04,421.21 บาท เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการด้านการเงินให้แก่องค์กรผู้ใช้สินเชื่อในช่วงภาวะวิกฤต และหนุนเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรผู้ใช้สินเชื่อมีการบริหารจัดการที่ดี

7. การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยคนจน

1 บ้านมั่นคงเมืองและชนบท : บ้านที่มากกว่าคำว่าบ้าน

ตามแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบ เมื่อเดือนกันยายน 2560 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน รับผิดชอบการบริหารจัดการเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อย 1.053 ล้านครัวเรือน มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยภายในปี 2579 พอช. ได้ดำเนินการโครงการบ้านมั่นคงมาตั้งแต่ปี 2546 ในพื้นที่ชุมชนแออัดทั่วประเทศ (มีทั้งหมดประมาณ 6,300 ชุมชน จากการสำรวจในปี 2552) นอกจากสนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยแล้ว ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนให้ดีขึ้น รวมถึงการจัดระบบดูแลเพื่อรักษาดินและบ้านให้มั่นคงยั่งยืน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานของขบวนชุมชน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายและขับเคลื่อนการทำงานระดับภาค และส่วนกลาง อาทิ การจัดงานวันที่อยู่อาศัยโลก การส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยระดับจังหวัด และการพัฒนาเมืองทุกมิติ ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2564 พอช. สนับสนุนให้คนจนมีบ้านตามโครงการบ้านมั่นคงสะสม (2546-2564) รวมทั้งสิ้น 124,045 ครัวเรือน ใน 1,394 ชุมชน 76 จังหวัด ประกอบด้วย บ้านมั่นคงเมือง 107,569 ครัวเรือน และบ้านมั่นคงชนบท 16,476 ครัวเรือน

2 บ้านพอเพียง : ช่อมสร้างบ้านคนจน

เริ่มดำเนินการในปี 2560 เป็นการสนับสนุนการซ่อมสร้างบ้านผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อยในชนบท ซึ่งมีที่อยู่อาศัยและที่ดินแล้ว แต่สภาพบ้านทรุดโทรม กระบวนการทำงานจะเริ่มด้วยการสำรวจผู้เดือดร้อนทั้งตำบล แล้วจัดเวทีประชาคมจัดลำดับการสนับสนุน ซึ่งอาจต้องใช้เวลา 2-3 ปี จึงจะดำเนินการได้หมดเพราะมีงบประมาณจำกัด พอช. สนับสนุนงบประมาณ ประมาณหลังละ 19,000 บาท โดยองค์กรชุมชนจะจัดสรรให้ครัวเรือนตามความเดือดร้อน มีการสำรวจความจำเป็นในการซ่อมสร้างอย่างละเอียด ปี 2564 เกิดการซ่อมแซม/ปรับปรุง/สร้างที่อยู่อาศัยให้กับครัวเรือนยากจน 15,876 ครัวเรือน 1,592 ตำบล ใน 77 จังหวัด ทำให้ครัวเรือนยากจนที่มีปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในชุมชนมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและคุณภาพชีวิต ในการอยู่อาศัยที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยที่เป็นครัวเรือนยากจนภายใต้แนวคิด “สร้างบ้าน สร้างสุข สร้างความมั่นคงในชีวิต”

3 การพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง

เป็นการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลตามมติ ครม. วันที่ 8 มีนาคม 2559 ที่ต้องการสร้างเขื่อนและป้องกันน้ำท่วมริมคลองลาดพร้าว โดย พอช. รับผิดชอบการจัดที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดกว่า 7,069 ครัวเรือน ใน 50 ชุมชน กระบวนการดำเนินการใช้แนวทางของโครงการบ้านมั่นคง แต่เนื่องจากการเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเวลายาวนานหลายสิบปี มีกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยบางส่วน จึงดำเนินการได้ยาก ปัจจุบันสามารถดำเนินการได้ใน 35 ชุมชน จำนวน 3,536 ครัวเรือน มีบ้านที่สร้างแล้วเสร็จ 3,065 ครัวเรือน

รัฐบาลได้มอบหมายให้ พอช. ดำเนินการพัฒนาที่อยู่อาศัยริมคลองเพิ่มเติมในปี 2562 คือ การพัฒนาที่อยู่อาศัยริมคลองเปรมประชากร จำนวน 6,386 ครัวเรือนใน 38 ชุมชน 6 หมู่บ้าน ปี 2564 ดำเนินการใน 5 ชุมชน 763 ครัวเรือน

4 บ้านสำหรับผู้ประสบภัยและการจัดการภัยพิบัติ

สถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนทั่วไปคือ มีผู้ประสบภัยธรรมชาติ การถูกไล่อ้อโดยเจ้าของที่ดิน(รัฐหรือเอกชน) อยู่ตลอดเวลา พอช. จึงได้เริ่มโครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเหล่านี้ ตั้งแต่ปี 2559 โดยการสนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราว ระหว่างการดำเนินการโครงการที่อยู่อาศัยถาวรของผู้เดือนร้อน ในปี 2564 มีการสนับสนุนผู้เดือดร้อนให้จัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราว รวมทั้งสิ้น 512 ครัวเรือน ใน 27 จังหวัด วงเงินงบประมาณ 9.05 ล้านบาท ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ส่งผลให้กลุ่มคนด้อยโอกาส หรือคนจนที่สุดในสังคมและเป็นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน แรงดัน/เฉพาะหน้า จากกรณีเพลิงไหม้ ไล่อ้อ หรือต้องร้อย้ายได้รับการดูแลในการ มีที่อยู่อาศัยรองรับเฉพาะหน้าและได้รับโอกาสในการพัฒนา เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยที่มั่นคงต่อไป

งานด้านภัยพิบัติชุมชนเป็นงานที่ พอช. ดำเนินการมาตั้งแต่เหตุการณ์สึนามิชายฝั่งทะเลอันดามัน ปี 2547 โดยใช้หลักการสำคัญคือ ให้ชุมชนผู้ประสบภัยลุกขึ้นมาบริหารจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะการช่วยเหลือเฉพาะหน้าไปจนถึงการฟื้นฟูชุมชน รวมทั้งการวางแผนรับมือภัยพิบัติของชุมชนหลังสึนามิ รวมทั้งกรณีน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพมหานครและภาคกลาง ในปี 2554 นอกจากนั้นกรณีดินโคลนถล่มภาคเหนือในปี 2549 แผ่นดินไหวเชียงรายปี 2557 และดินโคลนถล่มทั้งหมู่บ้านที่บ้านห้วยขาบ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน ในปี 2561 พอช. สนับสนุนการทำงานของขบวนชุมชนมาทุกเหตุการณ์ บทบาทหลักของ พอช. ในระยะเฉพาะหน้าคือ การสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักชั่วคราว ระยะต่อไปคือ การเตรียมแผนรับมือภัยพิบัติและวางแผนฟื้นฟูชุมชน รวมถึงการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรและย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ปลอดภัย

8. การสนับสนุนและช่วยเหลือขบวนองค์กรชุมชนช่วง COVID-19

- 1 พักชำระหนี้องค์กรผู้ใช้สินเชื่อโครงการบ้านมั่นคงให้กับชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ระยะเวลา 6 เดือน (เม.ย. - ก.ย. 64) จำนวน 225 องค์กร ผู้รับผลประโยชน์ 15,329 ครัวเรือน ส่งผลให้องค์กรชุมชนผู้ใช้สินเชื่อโครงการบ้านมั่นคง ได้รับการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายการชำระหนี้ในช่วงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และลดโอกาสการเกิดผิดนัดชำระหนี้ (NPL) กับ พอช.
- 2 ช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนชุมชนผู้มีรายได้น้อย ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มีการปรับงบประมาณเพื่อช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนชุมชนผู้มีรายได้น้อย ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ COVID-19 รวม 79.23 ล้านบาท ประกอบด้วย 1) งบประมาณจากโครงการบ้านมั่นคงที่ไม่มีภาระผูกพัน จำนวน 47.23 ล้านบาท และ 2) งบประมาณจากแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 จำนวน 32.00 ล้านบาท โดยอนุมัติงบประมาณสนับสนุนให้กับเครือข่ายองค์กรชุมชนรวม 78.41 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 98.97 ของวงเงินประมาณรวม ส่งผลให้เครือข่ายองค์กรชุมชน 311 เครือข่าย สามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับชุมชนผู้มีรายได้น้อยใน 2,407 ชุมชน ครอบคลุมผู้รับประโยชน์ 270,344 ครัวเรือน ประกอบด้วย (1) โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท (2) โครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่ได้รับผลกระทบจากโควิด และ (3) โครงการแก้ไขปัญหาโครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่ได้รับผลกระทบจากโควิด ระยะที่ 2

การพัฒนาระบบงานสำคัญ และการประเมินผลงานในปี 2564

1. การพัฒนาระบบข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศ และส่งเสริมการพัฒนาดิจิทัลชุมชน มีการปรับปรุงฐานข้อมูล (Cleansing Data) ในโปรแกรมของ พอช. มีการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 และปรับปรุงข้อมูลชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต 605 ชุมชน และร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สํารวจกลุ่มเปราะบางรายคนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มเปราะบาง 5,929 ครัวเรือน และสำรวจข้อมูลชุมชนแออัด ที่ไม่มีหน่วยงานรับรองสถานะ และพัฒนาระบบบริหารการเงินบัญชีกองทุนสวัสดิการชุมชน ส่งเสริมชุมชนเข้าถึงแพลตฟอร์มดิจิทัล และความรู้เพื่อรับมือการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 มีการพัฒนาช่องทางการตลาดแนวใหม่ในการเปิดตลาดออนไลน์ มีเป้าหมายไม่ต่ำกว่า 20 ชุมชน และจำหน่ายสินค้าไม่ต่ำกว่า 100 รายการ รวมทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานภาครัฐ ตามนโยบายรัฐบาลดิจิทัล

2. การพัฒนานวัตกรรมชุมชน การจัดการความรู้ เกิดการยกระดับพื้นที่รูปธรรมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นประเด็นต่างๆ สู่การพัฒนา ในปี 2564 ประสานความร่วมมือกับสำนักงานภาค และภาคีวิชาการ เพื่อถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็ง จำนวน 50 ตำบล จาก 800 ตำบล เพื่อเกิดโมเดลการพัฒนาตำบลต้นแบบนวัตกรรมชุมชนเข้มแข็งและขยายผล และเกิดชุดความรู้พื้นที่นวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง และยกระดับสู่การสื่อสารสาธารณะ จำนวน 231 พื้นที่ รวมทั้งได้ดำเนินการวิจัยใน “โครงการศึกษาวิจัยพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินงานอย่างบูรณาการ” โดยการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปี พ.ศ.2564 ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) ผ่านกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นการศึกษาในรูปแบบและองค์ประกอบในการดำเนินงานอย่างบูรณาการของพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ มหาสารคาม ชัยนาท ปราจีนบุรี และสตูล รวมทั้ง “โครงการวิจัยการสนับสนุนการจัดการเชิงพื้นที่เพื่อการแก้ไขปัญหาและลด ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19” จากการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

3. การสื่อสาร นำเสนอข้อมูลผ่านสื่อ 3 มิติ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ On Air/ Online/ On Ground มีการสื่อสารองค์กรและขบวนองค์กรชุมชน ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสิ่งพิมพ์ โซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์ต่างๆ ในปี 2564 ไม่ต่ำกว่า 1,000 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีสื่อสารภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยมีการพัฒนาศักยภาพขบวนองค์กรชุมชน เป็น “นักสื่อสารชุมชน” และการสื่อสาร สาธารณะเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ

4. การพัฒนาบุคลากร พอช. จัดอาสาพัฒนาชุมชนปี 2564 “1 กรม 1 พื้นที่พัฒนา” ภายใต้โครงการบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือนร่วมกับ 12 กระทรวง 1 หน่วยงาน เพื่อสร้าง Model ยกระดับการทำงาน “พม.สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน” เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงาน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะการทำงาน ตามตำแหน่งงานและภารกิจของพอช. ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทั้งด้านการปฏิบัติงานและเปิดโลกทัศน์จากภายนอก รวมทั้งการบริหารงานบุคลากรภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19)

5. ด้านการเงิน ในปีงบประมาณ 2564 (ตุลาคม 2563-กันยายน 2564) พอช. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล 1,752.8 ล้านบาท ลดลงจากปี 2563 จำนวน 478.1 ล้าน มีรายได้จากสินเชื่อ ดอกเบี้ย และรายได้อื่นๆ รวมเป็นรายได้ทั้งหมด 1,950.8 ล้านบาท มีรายจ่าย 1,659.3 ล้านบาท รายได้สูงกว่ารายจ่าย 291.5 ล้านบาท รายจ่ายด้านบุคลากรคิดเป็นเพียงร้อยละ 9.4 ของรายจ่าย ทั้งหมดในปีนี้

6. ผลการประเมินองค์กร ปี 2564 มีการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการ โดยสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเปรียบเทียบผลการสำรวจความพึงพอใจระหว่างปี 2561 – 2564 พบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ ปี 2564 มีความพึงพอใจเพิ่มขึ้นจากปี 2563 คิดเป็นร้อยละ 0.1 ในขณะที่ระดับความพึงพอใจของคณะกรรมการนั้น มีความพึงพอใจ ลดลงจากปี 2563 คิดเป็นร้อยละ 0.3

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการทำงาน (Integrity and Transparency Assessment: ITA) โดยการสำรวจความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานของ พอช. โดย ปปช. ซึ่ง พอช. ได้ผลประเมินภาพรวมองค์กรอยู่ในระดับดีมาก

กรอบตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง

ตามที่ พอช. และขบวนชุมชน ได้ตั้งเป้าหมายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองเต็มพื้นที่ ในปี 2579 ไว้นั้น มีคำถามว่าแล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าชุมชนเข้มแข็ง และมีคุณลักษณะอย่างไร ระหว่างปี 2561-2562 พอช. และขบวนชุมชนจึงได้พัฒนา “กรอบตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง” ที่บ่งชี้ความเข้มแข็งชุมชน 4 มิติ คือ (1) การพัฒนาคุณภาพคน (2) ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน (3) การแก้ปัญหาของชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิต (4) การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับหน่วยงานและการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ภายใต้กรอบดังกล่าวชุมชนต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมของบริบทพื้นที่

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ปฏิบัติการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง จำนวน 852 ตำบล ครอบคลุม 77 จังหวัดทั่วประเทศ โดยเป็นการประเมินตนเองร่วมกันของสมาชิกในตำบลในกรอบการประเมิน 4 มิติ ซึ่งมีตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งที่ผ่านการประเมิน ร้อยละ 80 ขึ้นไป จำนวน 785 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 196.25 ของเป้าหมาย โดยมีประเด็นการประเมินจำนวน 29 ข้อ 100 คะแนน แบ่งระดับความเข้มแข็งของชุมชนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม (Excellent) มีผลการประเมิน ร้อยละ 90 ขึ้นไป ระดับดีมาก (Very Good) มีผลการประเมิน ร้อยละ 80-89 และระดับดี (Good) มีผลการประเมิน ร้อยละ 70-79 โดยตำบลต้นแบบชุมชนเข้มแข็งที่ผ่านการประเมิน มีผลการประเมินร้อยละ 80 ขึ้นไป

- จำนวนผู้นำชุมชนที่มีทักษะและความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานพัฒนา
- จำนวนผู้นำรุ่นใหม่
- จำนวนผู้นำที่บริหารองค์กรชุมชนอย่างมีธรรมาภิบาล
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง
- คนมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ/ความเป็นพลเมือง มีคุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ

- จำนวนองค์กรชุมชนที่มีการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล
- สัดส่วนของหญิงชายในการบริหารจัดการองค์กรชุมชน
- ความครอบคลุมขององค์กรชุมชนตามสภาพปัญหาและพื้นที่
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับองค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ
- ความครอบคลุมของประเภทองค์กรชุมชน ที่ทำให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงและพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด (เช่น มีองค์การการเงิน มีกลุ่มการผลิต การแปรรูป การตลาด ฯลฯ)
- การมีระบบ/กลไกการปรึกษาหารือ การบริหารจัดการชุมชนเพื่อรับมือกับปัญหาต่างๆ อย่างยั่งยืน (สภาองค์กรชุมชน, สมัชชาพลเมือง สภาผู้นำ เป็นต้น)
- การร่วมมือกันระหว่างองค์กรชุมชนในแก้ปัญหาหรือระหว่างตำบล จังหวัดและระหว่างภาค
- บทบาทขององค์กรชุมชนในการเสนอแนะและติดตามการแก้ปัญหา สาธารณะของหน่วยงานต่างๆ
- การมีแผนแม่บทพัฒนาชุมชนทุกมิติทั้งระยะสั้นและระยะยาว ฯลฯ

- การยอมรับบทบาท/ข้อเสนอของชุมชนและองค์กรชุมชนจากหน่วยงานต่างๆ
- การสนับสนุนงบประมาณของหน่วยงานตามปัญหา ความต้องการของชุมชน
- การมีผู้แทนขององค์กรชุมชนในกลไกการทำงานของหน่วยงาน
- หน่วยงานมีการปรับเปลี่ยน แนวทางการทำงาน นโยบาย กฎระเบียบ กฎหมาย เพื่อสนับสนุนการทำงานของชุมชน
- ฯลฯ

- ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ(ดิน น้ำ ป่า ทะเล)
- ดินดี มีคุณภาพ ไม่ปนเปื้อนสารเคมีเพราะมีระบบเกษตรอินทรีย์
- ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
- ชุมชนสามารถสร้างเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีของตนเองที่สอดคล้องกับยุคสมัยได้อย่างยั่งยืน
- คนในชุมชนมีสุขภาพดี ไม่มีโรคร้ายแรง ไม่มีสารพิษตกค้าง ในร่างกาย ไม่มีแหล่งก่อกมลภาวะ
- ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางการเงิน การผลิตอาหาร การดูแลสุขภาพพื้นฐาน ระบบสวัสดิการชุมชน
- คนด้อยโอกาส คนยากจน คนพิการทั้งหมดได้รับการคุ้มครองจากรบบสวัสดิการต่างๆ
- จำนวนคนที่ได้รับประโยชน์จากการแก้ปัญหา
- รายได้และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหา
- จำนวนคนที่ได้รับการคุ้มครองจากรบบสวัสดิการชุมชนประเภทต่างๆ
- ครีวเรือนต่างๆ มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
- ครีวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหาร มีอาหารและน้ำอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ
- ครีวเรือนมีอาชีพ รายได้ มีเงินออม มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- ชุมชนมีสถาบันการเงินของตนเอง ครีวเรือนต่างๆ มีเงินออม
- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการคุ้มครองและบริหารจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- ชุมชนมีระบบการจัดการผลกระทบจากมลภาวะต่างๆ
- มีระบบการเกษตรแบบยั่งยืน/เกษตรอินทรีย์
- ฯลฯ

ติดต่อเรา

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0-2378-8300 โทรสาร 0-2378-8376

Website : <http://www.codi.or.th> FB : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน-CODI